

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**TABIIY GEOGRAFIYA I
O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	100000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000 – Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi:	60111000 – Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari

Chirchiq – 2023

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar	
TGM212	2024-2025	3-4	5-4	
Fan/modul turi	Ta'lim tili	Haftadagi dars soatlari		
Majburiy	O'zbek/rus	4-4	4-4	
Fanning nomi		Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.		120	150	270

1. Tabiiy geografiya I

I. Fanning mazmuni.
 Fanni o'qitishdan maqsad - yer yuzasidagi materiklar va okeanlarning tabiatini, unda sodir bo'ladigan jarayonlar va hodisalarning o'zaro bir-biriga bog'liqligini, geografik qobiqlarning barqaror rivojlanish qonuniyatlarini o'rganish bo'yicha talabalarga bilimlar berish hamda tegishli ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat. Materiklar va okeanlarning tabiiy sharoiti va tabiiy boyliklarini chuqur o'rganish; tabiiy resurslarining aloqadorlik qonuniyatlarini, bir-biriga uzviy bog'liqligini tushuntirish; Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi tushunchasi, tabiiy-hududiy rayonlar va ular o'rtasidagi geografik va ekologik tafovutlar bilan tanishtiradi.

Fanning vazifasi - materiklar va okeanlarning tabiiy geografiyasi talabalarga har taraflama chuqur bilim berish bilan birga Vatanni sevisish va ardoqlash, miliy qadriyatlarini e'zozlash va ularga sidqidildan xizmat qilish ruhini singdirishdir.

II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu: Fanning predmeti, maqsad va vazifalari, o'rganish obyekti
 Yer yuzi litosfera plitalari. Fanning geografik fanlari tizimidagi o'rni, uning predmeti, maqsad va vazifalari, Materiklarning joylashgan o'rni, o'ziga xos xususiyatlari. Dunyo qit'alari to'g'risida ma'lumot, yer yuzidagi orollarning hosil bo'lish tiplari, yarim orollarga tavsif. Dunyo okeanlari xususiyatlari, yer ahari dengizlari (ichki, tashqi), qo'ltiqlar, bo'g'ozlarning geografik joylashuvi, yer yuzi litosfera plitalari va ularning materiklar relyefining shakllanishidagi o'rni.

2-mavzu. Afrika materigi geografik o'rni, okean qismlari, chekka nuqtalari. Tektonikasi va relyefi

Afrika materigining geografik joylashishi, okean va dengizlar oqimlarining ta'siri. Materik atrofidagi orollar va yarim orollar, bo'g'ozlar va qo'ltiqlar. Materiklarning chekka nuqtalari. Afrika materigining Gondvanadan ajralib chiqqan davri va shu davrdagi relyef tuzilishi, Materik platformalarining hosil bo'lishi, tektonik harakatlar natijasida hosil bo'lgan relyef shakllari, botiqlar, cho'llar va ularning o'ziga xos xususiyatlari. Materik tabiiy joylanishining asosiy qirralari (kam parchalanganligi, tropik kengliklarda joylashganligi, ekvatorga

nisbatan deyarli simmetrik joylashganligi).

Relyefning shakllanish tarixi va foydali qazilmalari. Afrika platformasining tuzilishi va uning relyefda aks etishi. Shimoliy Afrika cho'llarida asosiy relyef hosil qiluvchi omillar. Buyuk Afrika yoriqlari va ularning relyef hosil bo'lishidagi o'rni. Paleozoy va Alp burmalanish bosqichlari va ularning relyefda aks etishi. Rudali foydali qazilmalarning Baland Afrikada, neft, gaz, fosfat konlarining past Afrikada joylashganligi. Materik relyef shakllari, botiqlar, cho'llar va ularning o'ziga xos xususiyatlari.

3-mavzu. Afrika materigi iqlimi.

Iqlim hosil qiluvchi omillari. Atmosfera harakatlarining asosiy xususiyatlari. Yoz va qish oylari iqlimi, harorat, namlik va yog'inning taqsimlanishi. Iqlim mintaqalarining takrorlanishi (ekvatorli mintaqadan tashqari). Neogen va to'rtlamchi davrda oqim yo'nalishlarining o'zgarishi, oqimlarning hosil bo'lish omillari.

4-mavzu. Afrika materigi ichki suvlari.

Materik gidrografiyasi. Daryolarning to'yinishi va turlari. Yirik daryolari. Ko'llari va ularning asosiy xususiyatlari. Suv omborlari. Yer osti suvlari va ularidan foydalanish.

5-mavzu. Afrika materigining tabiat mintaqalari.

Materik iqlimiga xos tabiat mintaqalarining joylashishi, o'simlik, hayvonot olami va tuproq qoplami. O'simligining asosiy turlari, ularning hosil bo'lish omillari, tarqalish qonuniyatlari. Floristik va faunistik oblastlari. Tuproqlar va ularning hosil bo'lish jarayoni. Cho'llanish muammosi va uni yechish yo'llari. Asosiy qo'riqxonalari. Geografik mintaqalari va zonalari. Ularning ekvatorning har ikki tomonida takrorlanishi, tavsifi.

6-mavzu. Afrika materigini tabiiy geografik rayonlashtirish.

Tabiiy geografik rayonlari: Shimoliy Afrika (Atlas, Sahroi Kabir, Sudan), Markaziy Afrika (Kongo botig'i, Gvineya sohibi), Sharqiy Afrika (Efiopiya tog'ligi, Sharqiy Afrika yassi tog'lari), Janubiy Afrika (Janubiy Afrika yassi tog'ligi, Kaap tog'ligi, Madagaskar), ularning tabiiy geografik tavsifi. Materikni rayonlashtirishning asosiy sabablari, regionlar tarkibidagi o'lkalarning ajralishi va ularning tavsifi, region va o'lkalarga qiyosiy tavsif.

7-mavzu. Avstraliya materigi geografik o'rni okean qismlari, chekka nuqtalari. Tektonikasi va relyefi

Avstraliya materigining geografik joylashishi, okean va dengizlar oqimlarining ta'siri, materik atrofidagi orollar va yarim orollar, bo'g'ozlar va qo'ltiqlar. Materiklarning chekka nuqtalari. Janubiy yarim sharda joylashganligi, o'lchamlari, o'ziga xos xususiyatlari. Tarkib topish tarixi. Avstraliya materigining Gondvanadan ajralib chiqqan davri va shu davrdagi relyef tuzilishi, Materik platformalarining hosil bo'lishi, tektonik harakatlar natijasida hosil bo'lgan relyef

shakllari.

Avstraliya platformasining tuzilishi va uning relyefda aks etganligi (G'arbiy Avstraliya yassi tog'ligi, Markaziy tekislik), poleozoy burmalanish mintaqasi (Sharqiy Avstraliya tog'lar). Hozirgi vaqtdagi relyef hosil qiluvchi omillari, rudali foydali qazilmalari. Materikdagi tog'lar, vulkanik cho'qqilar, qoldiq tog' va tekisliklar, botiqlar, cho'llar va ularning o'ziga xos xususiyatlari.

8-mavzu: Avstraliya materigi iqlimi va ichki suvlari

Materik iqlimining o'ziga xos xususiyatlari, iqlimga ta'sir etuvchi omillar, iqlim mintaqalariga tavsif va ularning iqlim o'lkalariga ajralish sabablari, okean va dengizlarning materik iqlimiga ta'siri. Materikdagi atmosfera harakatlarining markazlari. Namlik va yog'inning notekis taqsimlanishi.

Materik daryolari sharshalari, ko'llari va ularning kelib chiqishiga ko'ra turlari, daryolarning to'yinish manbalari. «Kriklar», sho'r ko'llar, yer osti suvlari (artezian havzalari).

9-mavzu: Avstraliya materigining tabiat mintaqalari va materikni tabiiy geografik rayonlashtirish

Materik iqlimga xos tabiat mintaqalarining joylashishi, o'simlik, hayvonot olami. Turlarga kambag'alligi. Sodda sut emizuvchilarning ko'pligi. Ko'p sut emizuvchi hayvonlarning xaltasimonligi. Geografik mintaqalari va zonalar. Tropik mintaqalari landshaftlarining tarqalganligi. Tuproq qoplamining o'zgarishi, mavjud tabiat mintaqalariga umumiy tavsif. Boshqa materiklar tabiat mintaqalari bilan taqqoslash.

Materikni rayonlashtirishning asosiy sabablari, o'lkalarning ajralishi va ularning tavsifi, o'lkalarga qiyosiy tavsif. Tabiiy geografik o'lkalari. Shimoliy Avstraliya, Sharqiy Avstraliya, G'arbiy Avstraliya, Markaziy tekislik, Janubiy-g'arbiy Avstraliya, Janubi-sharqiy Avstraliya, Tasmaniya va ularning tabiiy geografik tavsifi.

10-mavzu: Okeaniya

Geografik joylanishi. Tabiatining asosiy qirralari. Okean ta'siridagi landshaftlarning keng tarqalganligi. Geologik tuzilishi va relyefi. Mezozoy va Kaynozoy burmalanish mintaqalari. Vulkanlarning otilishi. Meloneziya, Mikroneziya va Poleneziya orollarining hosil bo'lishi. Tropik mintaqalarda okean sathining o'zgarishi va marjon orollarining hosil bo'lishi. Asosiy relyef shakllari. Foydali qazilmalari. Havo massalari va ularning harakati, harorat, yog'inlar, tropik siklonlar. Daryolar va ularning asosiy xususiyati. Ko'llari, yer osti suvlari. Tuproq, o'simlik va hayvonot dunyosi. Nam tropik mangra o'rmonlari. Savannalar. Hayvonot dunyosining o'ziga xos xususiyatlari. Tabiiy geografik o'lkalari: Melaneziya, Mikroneziya, Poleneziya va Yangi Zelandiya va ularning tabiiy geografik tavsifi.

11-mavzu: Antarktida materigi tabiati, kashf etilishi, geografik o'rni, okean qismlari. Materik iqlimi, o'simlik va hayvonot dunyosi.

Janubiy qutb doirasida joylashgan yagona materik. Tabiatining asosiy qirralari, o'lchamlari. Shakllanish tarixi, Antarktida materigi o'rganilish tarixi. Paleozoy burmalanish mintaqasi. Muz usti va osti relyefi. Muzning qalinligi, muzning turlari, shel'f muzliklari. «Vohalar».

Materik iqlimi. Iqlimining o'ziga xos xususiyatlari. O'simlik va hayvonot dunyosi. G'arbiy Antarktida, Sharqiy Antarktida, ularning tabiiy geografik tavsifi.

12-mavzu. Janubiy Amerika materigi geografik o'rni, okean qismlari, orollari, chekka nuqtalari. Materik tektonikasi va relyefi

Janubiy Amerika materigining geografik joylashishi, tabiatining asosiy qirralari, okean va dengizlar oqimlarining ta'siri, materik atrofidagi orollar va yarim orollar, bo'g'ozlar va qo'lliqlar. Materikning chekka nuqtalari. O'rganilish tarixi.

Tektonik tuzilishiga tavsif. Janubiy Amerika materigining Gondvanadan ajralib chiqqan davri va shu davrdagi relyef tuzilishi, materik platformalarining hosil bo'lishi, tektonik harakatlar natijasida hosil bo'lgan relyef shakllari, Janubiy Amerika platformasi. Kaledon, Getsin, Mezozoy va Alp burmalanish bosqichlari.

Relyefning asosiy xususiyatlari va shakllari. Sharqiy qismidagi yassi tog'lar, tekislik hamda pasttekisliklar. And tog'lari morfologiyasi. Platforma va burmalı oblastlarda hamda botiqlarda foydali qazilmalarning joylanish va tarqalish qonuniyatlari.

13-mavzu: Janubiy Amerika materigi iqlimi va ichki suvlari

Iqlim xususiyatlari. Iqlim hosil qiluvchi omillari. Relyefning materik iqlimini hosil bo'lishidagi o'rni va ahamiyati. Yoz va qish oylari iqlimlarining o'ziga xos xususiyatlari. Harorat, yog'in va namlikning taqsimlanishi. Iqlim mintaqalari va ularning ta'rifi. Okean va dengizlarning materik iqlimiga ta'siri.

Ichki suvlarining hosil bo'lishi. Materik daryolari sharshalari ta'rifi. Ko'llar va ularning turlari, baland tog' ko'llari, yer osti suvlari. Suv boyliklaridan foydalanish va ularni muhofaza qilish muammolari.

14-mavzu: Janubiy Amerika materigining tabiat mintaqalari

Materik iqlimga xos tabiat mintaqalarining joylashishi, o'simlik, hayvonot olami va tuproq qoplamining o'zgarishi, mavjud tabiat mintaqalariga umumiy tavsif. Boshqa materiklar tabiat mintaqalari bilan taqqoslash. Tuproq turlari, zoogeografik oblastlari. Geografik mintaqalari va zonalar. And tog'laridagi balandlik mintaqalari.

15-mavzu: Janubiy Amerika materigini tabiiy geografik rayonlashtirish

Materikni rayonlashtirishning asosiy sabablari, regionlar tarkibidagi

o'lkalarning ajralishi va ularning tavsifi, region va o'lkalarga qiyosiy tavsif. Tabiiy geografik o'lkalari: Sharq tabiiy geografik rayoni, And tog'lari yoki G'arb tabiiy geografik rayoni, ularning tabiiy geografik tavsifi.

16-mavzu: Shimoliy Amerika materigi geografik o'rni, okean qismlari, orollari, chekka nuqtalari. Materik tektonikasi va relyefi

Tabiiy geografik xususiyatlari. O'rganilish tarixi. Materikning tarkib topishidagi asosiy bosqichlar. Shimoliy Amerika materigining geografik joylashishi, okean va dengizlar oqimlarining ta'siri, materik atrofidagi orollar va yarim orollar, bo'g'ozlar va qo'ltiqlar. Materikning chekka nuqtalari.

Shimoliy Amerika platformasi, Kaledon, Gertsin, Kimmeriy, Laramiy va Alp burmalanish bosqichlari va ularning relyefda aks etishi. Foydali qazilmalarning joylanish qonuniyatlari va ulardan foydalanish darajasi. To'rtlamchi davr muzliklarining relyef shakllarining hosil bo'lishidagi ahamiyati.

Materik relyefi. Asosiy relyef shakllari va ularning ta'rifi. Tektonik harakatlar natijasida hosil bo'lgan relyef shakllari, materikdagi tog'lar, vulkanik cho'qqilar, yassi tog' va tekisliklar, botiqlar, cho'llar va ularning o'ziga xos xususiyatlari. Platforma va burmali oblastlarda hamda botiqlarda foydali qazilmalarning joylanish va tarqalish qonuniyatlari.

17-mavzu: Shimoliy Amerika materigi iqlimi va ichki suvlari

Materik iqlimi. Iqlimni hosil qiluvchi omillari. Relyefning materik iqlimini hosil bo'lishidagi o'rni va ahamiyati. Yoz va qish oylari iqlimlarining o'ziga xos xususiyatlari. Harorat, yog'in va namlikning taqsimlanishi. Okeanlarning materik iqlimiga ta'siri. Iqlimning fasllar bo'yicha almashinishi. Iqlim mintaqalari va ularning ta'rifi.

Ichki suvlari. Asosiy daryo havzalari. Daryo turlari, yirik daryolar ta'rifi. Ko'llar va ularning kelib chiqishi. Suv boyliklari va ulardan foydalanish.

18-mavzu: Shimoliy Amerika materigining tabiat mintaqalari

Materik iqlimiga xos tabiat mintaqalarining joylashishi, o'simlik, hayvonot olami va tuproq qoplamining o'zgarishi, tabiat mintaqalariga umumiy tavsif beriladi, boshqa materiklar tabiat mintaqalari bilan taqqoslash. O'simliklarning kelib chiqish markazlari va hozirgi o'simlik qoplamining hosil bo'lishi. Milliy bog'lar, qo'riqxonalar va alohida qo'riqlanadigan hududlar.

19-mavzu: Shimoliy Amerika materigini tabiiy geografik rayonlashtirish

Geografik mintaqalar va zonalar, ularning ta'rifi, materikning sharqiy qismidagi geografik zonalarining meridional almashinishi. Kordilera tog'laridagi balandlik mintaqalari. Tabiiy geografik rayonlari: Arktika va subarktikaning Amerika sektori, Sharq tabiiy geografik rayoni, G'arb tabiiy geografik rayoni, Markaziy Amerika rayoni, ularning tabiiy geografik tavsifi.

20-mavzu: Yevrosiyo materigi geografik o'rni, okean qismlari, orollari, chekka nuqtalari. Materik tektonikasi va relyefi

Materikning asosiy xususiyatlari, maydonining kattaligi, shimoldan janubga cho'zilganligi va shimoliy yarim shardagi barcha geografik mintaqalarning namoyon bo'lganligi. Okean va dengizlar oqimlarining ta'siri, materik atrofidagi orollar va yarim orollar, bo'g'ozlar va qo'ltiqlar to'g'risida ma'lumot beriladi, materikning chekka nuqtalari.

Tektonikasining xilma-xilligi va murakkabligi, quruqlikning eng baland va past nuqtalarining shu materikda joylashganligi. Materikning shakllanish tarixi. Qadimgi platformalar, kaledon, gertsin, kimmeriy, laramiy va Alp burmalanish bosqichlarida hosil bo'lgan geologik tuzilmalar va ularning relyefda aks etishi.

Yevrosiyo materigining tektonik harakatlar natijasida hosil bo'lgan relyef shakllari, materikdagi tog'lar, vulkanik cho'qqilar, yassi tog' va tekisliklar, botiqlar, cho'llar va ularning o'ziga xos xususiyatlari. Relyefning asosiy shakllari: burmali va burmali-palaxsali tog'lar, palaxsali va palaxsali-burmali tog'lar, akkumlyativ tekisliklar, vulqon mintaqalari.

21-mavzu: Yevrosiyo materigi iqlimi

Materik iqlimining o'ziga xos xususiyatlari, iqlimga ta'sir etuvchi omillar, iqlim mintaqalariga tavsif va ularning iqlim o'lkalariga ajralish sabablari, okean va dengizlarning materik iqlimiga ta'siri. Iqlim hosil qiluvchi omillari. Mo'tadil va subtropik mintaqalarning g'arbiy okean bo'yi sektorida joylashganligi. Dengiz iqlimining hukmronligi, g'arbiy shamollar ta'sirida ekanligi.

22-mavzu: Yevrosiyo materigi ichki suvlari

Materik daryolari, sharharalari, ko'llari va ularning kelib chiqishiga ko'ra turlari, daryolarning to'yinish manbalari. Ichki berk havzalarda oqimning va gidrografik to'ming hosil bo'lish omillari, yer osti suvlari va ularni muhofaza qilish. Muzliklar.

23-mavzu: Yevrosiyo materigining tabiat mintaqalari

Materik iqlimiga xos tabiat mintaqalarining joylashishi. Tuproq, o'simlik va hayvonot dunyosining shakllanishidagi asosiy omillar. Tuproq va o'simliklarning asosiy turlari va ularning tarqalishi. Yer va o'rmon boyliklari, ularni o'zlashtirish. Geografik mintaqalari va zonalarining tuzilishi, tarkibi va shakllanishi. Balandlik mintaqalari. Antropogen landshaftlar. Tabiiy muhitning ifloslanishi.

24-mavzu: Yevrosiyo materigini tabiiy geografik rayonlashtirish

Materikni rayonlashtirishning asosiy sabablari. TGRlar tarkibidagi o'lkalarning ajralishi va ularning tavsifi, region va o'lkalarga qiyosiy tavsif. Arktika va subarktikaning Yevrosiyo sektori, Shimoliy Yevropa, G'arbiy Yevropa, O'rta dengiz sohili. Ularning tabiiy geografik tavsifi. TGRning geografik o'rni, re'lefi, iqlimi va ichki suvlari, organik dunyosiga tavsif.

25-mavzu: Yevrosiyo materigi tabiiy geografik rayonlari

Tabiiy geografik rayonlari: Old Osiyo tog'ligi va Kavkaz, Janubiy-G'arbiy Osiyo, Shimoliy Osiyo, Markaziy Osiyo, Baland Osiyo, Sharqiy Osiyo, Janubiy Osiyo, Janubiy-Sharqiy Osiyo. Ularning tabiiy geografik tavsifi. TGRning geografik o'rni, re'fesi, iqlimi va ichki suvlari, organik dunyosiga tavsif.

26-mavzu: Dunyo okeani

Dunyo okeani va uning qismlari, Dunyo okeanini o'rganishning maqsadi, Dunyo okeani ostining geologik tuzilishi va relyefi, Dunyo okeani osti yotqiziqlari, Dunyo okeani osti yotqiziqlari, Dunyo okeanidagi hayot, Dunyo okeani tabiatini muhofaza qilish.

27-mavzu: Tinch okeani

Tinch okeanining geografik o'rni. Tabiiy sharoiti, tabiiy resurslari. Okean osti relyefining tuzilishi. Relyef shakllari. Suv osti tizmalari, botiqlar, cho'kmalar. Tinch okeanining materiklarga ta'siri. Tinch okeani iqlimi. Iqlim mintaqalarining shakllanishi. Tinch okeanidagi orollar va ularning shakllanishi, turlari. Tabiat zonalari. O'simliklar va hayvonot dunyosi geografiyasi. Tinch okeani tabiiy resurslarini muhofaza qilish.

28-mavzu: Atlantika okeani

Atlantika okeanining geografik o'rni. Tabiiy sharoiti, tabiiy resurslari. Okeanlar suv osti relyefining tuzilishi. Relyef shakllari. Suv osti tizmalari, botiqlar, cho'kmalar. Atlantika okeanining materiklarga ta'siri. Atlantika okean iqlimi. Iqlim mintaqalarining shakllanishi. Atlantika okeanidagi orollar va ularning shakllanishi, turlari. Tabiat zonalari. O'simliklar va hayvonot dunyosi geografiyasi. Atlantika okeani tabiiy resurslarini muhofaza qilish.

29-mavzu: Hind okeani

Hind okeanining geografik o'rni. Tabiiy sharoiti, tabiiy resurslari. Okean osti relyefining tuzilishi. Relyef shakllari. Suv osti tizmalari, botiqlar, cho'kmalar. Hind okeanining materiklarga ta'siri. Hind okeani iqlimi. Iqlim mintaqalarining shakllanishi. Hind okeanidagi orollar va ularning shakllanishi, turlari. Tabiat zonalari. O'simliklar va hayvonot dunyosi geografiyasi. Hind okeani tabiiy resurslarini muhofaza qilish.

30-mavzu: Shimoliy Muz okeani

Shimoliy muz okeanining geografik o'rni. Tabiiy sharoiti, tabiiy resurslari. Okeanlar suv osti relyefining tuzilishi. Relyef shakllari. Suv osti tizmalari, botiqlar, cho'kmalar. Shimoliy muz okeanining materiklarga ta'siri. Shimoliy muz okean iqlimi. Iqlim mintaqalarining shakllanishi. Shimoliy muz okeanidagi orollar va ularning shakllanishi, turlari. Tabiat zonalari. O'simliklar va hayvonot dunyosi geografiyasi. Shimoliy muz okeanlari tabiiy resurslarini muhofaza qilish.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Yer yuzi tabiiy xaritasi va yer yuzi litosfera plitalari xaritasini o'rganish
2. Afrika materigi geografik o'rni, okean qismlari, chekka nuqtalari. Marek tektonikasi va relyef xaritasini tahlil qilish
3. Afrika materigi iqlim mintaqalari va iqlim xaritasini o'rganish
4. Afrika materigi ichki suvlari
5. Afrika materigining tabiat mintaqalari
6. Afrika materigini tabiiy geografik rayonlashtirish
7. Avstraliya materigi geografik o'rni okean qismlari, chekka nuqtalari. Marek tektonikasi va relyefi
8. Avstraliya materigi iqlimi va ichki suvlari
9. Avstraliya materigining tabiat mintaqalari. Marekni tabiiy geografik rayonlashtirish
10. Okeaniya tabiati
11. Antarktida materigi tabiati, marek kashf etilishi, geografik o'rni, okean qismlari. Marek iqlimi, o'simlik va hayvonot dunyosi
12. Janubiy Amerika materigi geografik o'rni, okean qismlari, orollari va chekka nuqtalari. Marek tektonikasi va relyefi
13. Janubiy Amerika materigi iqlimi va ichki suvlari
14. Janubiy Amerika materigining tabiat mintaqalari
15. Marekni tabiiy geografik rayonlashtirish
16. Shimoliy Amerika materigi geografik o'rni, okean qismlari, orollari, chekka nuqtalari. Marek tektonikasi va relyefi
17. Shimoliy Amerika materigi iqlimi va ichki suvlari
18. Shimoliy Amerika materigining tabiat mintaqalari
19. Shimoliy Amerika materigini tabiiy geografik rayonlashtirish
20. Yevrosiyo materigi geografik o'rni, okean qismlari, orollari, chekka nuqtalari. Marek tektonikasi va relyefi
21. Yevrosiyo materigi iqlimi
22. Yevrosiyo materigi ichki suvlari
23. Yevrosiyo materigining tabiat mintaqalari
24. Yevrosiyo materigini tabiiy geografik rayonlashtirish
25. Yevrosiyo materigi tabiiy geografik rayonlari
26. Dunyo okeani
27. Tinch okeani tabiati
28. Atlantika okeani tabiati
29. Hind okeani tabiati
30. Shimoliy Muz okeani tabiati.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha

beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalari bilan taqqidmotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to'liq ochib beriladi.	
Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:	
1. Materiklarning geografik o'rni okean qismlari, chekka nuqtalarining o'ziga xosligi, foydali qazilmalari	
2. Materiklar tektonikasi, tekshirish tarixi	
3. Materiklar rel'efi, orografiyasi	
4. Materiklar iqlimi, iqlim hosil qiluvchi omillari	
5. Materiklar gidrografiyasi	
6. Materiklarning tabiat mintaqalari (tuproq, o'simlik va hayvonot dunyosi)	
7. Materiklarni tabiiy geografik rayonlashirish masalalari, o'lkalariga qiyosiy tavsif	
8. Dunyo okeani (Tinch, Atlantika, Hind, Shimoliy Muz) tabiatiga tavsif.	
9. Mo'tadil iqlim mintaqasi tabiat zonallari	
10. Subtropik iqlim mintaqaning tabiat zonasi	
11. Afrika va Amerika qit'asiga qiyosiy tavsif	
12. Ekvatorial o'rmonlar zonasi tarqalgan materiklar tavsifi	
13. Materiklarda shakllangan balandlik mintaqalari	
14. Dunyo okeani suvlarining ifloslanish manbalari	
15. Afrika materigida tarqalgan cho'llar tavsifi	
16. And tog'lari orografik xususiyatlari	
17. Baland Osiyo tog'laridagi balandlik mintaqalari	
18. Materiklardagi alohida muhofaza qilinadigan hududlar	
19. Iqlim mintaqalariga xos ravishda tabiat zonalarining tarqalishi	
20. Materiklar tabiiy resurslaridan oqilona foydalanish va muhofaza qilish	
21. Dunyo okeani suv osti rel'efi xususiyatlari	
22. Dunyo okeani organik dunyosi, ularni muhofaza qilish masalalari	
23. Materiklar tabiat zonalarining qiyosiy tavsifi	
24. G'arbiy va Sharqiy yarim sharlarda joylashgan materiklarga qiyosiy tavsif	
25. Materiklarning o'rganilish tarixi	
26. Materiklar iqlimiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar	
27. Materiklar tabiiy-geografik rayonlariga qiyosiy tavsif	
28. Dunyo okeanining o'rganilish tarixi.	
29. Materiklar tabiiy resurslarini muhofaza qilish masalalari	
30. Osiyo qit'asi daryolarining umumiy tavsifi	
31. Materik ko'llari va ularning xo'jalik ahamiyati	
32. Materiklarda shakllangan havo massalari va ularning materiklar iqlimidagi o'rni	
33. Afrika materigi orografiyasiga tavsif	
34. Avstraliya materigi orografik tuzilishiga tavsif	
35. Janubiy Amerika materigi orografiyasiga tavsif	
36. Shimoliy Amerika materigi orografiyasiga tavsif	

37. Yevropa qit'asi orografiyasiga tavsif	
38. Osiyo qit'asi orografiyasiga tavsif	
39. Materiklarning paydo bo'lishi va rivojlanish tarixi	
40. Iqlim o'zgarishi sharoitida materiklar tabiatini muhofaza qilish	
3.	V. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasining tabiiy sharoiti, tabiatdan foydalanish tamoyillari va metodlari hamda ularni tabiiy geografik rayonlashirish va ular tarkibidagi tabiat komponentlari <i>haqida bilimga ega bo'lishi</i>; - Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasining maqsad va vazifalari, ob'ekti va predmeti, tadqiqot usullari, rivojlanish tarixi, uning kelajak istiqbollari, tabiatini muhofaza qilish, tabiiy boyliklardan samarali foydalanish usullarini, geografiyaga oid ilmiy tushunchalar, qonuniyatlar, tamoyillar, atamalar va ularning mazmuni bo'yicha, tabiat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, ularning natija va oqibatlarini bo'yicha <i>ko'nikmalariga</i>; - Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi kursida Materiklar va okeanlarning tabiiy geografik o'rni, relyefi va uning shakllari, iqlimi va iqlim mintaqalari, iqlimiga ta'sir ko'rsatuvchi omillari, ichki suvlari tarkibidagi ko'llar, daryolar, suv omborlari, yer osti va yer usti suvlari, tabiat zonallari, okeanlarda shakllangan arxipelaglar, orollar va ularning turlari, yarim orollar, qo'ltiq va bo'g'ozlar, okeanlar, dengizlar, tabiiy geografik rayonlashirish, darslik, o'quv qo'llanmalar va mahsus adabiyotlardan bilim egallash jarayonida foydalana bilishlari, o'quv ko'rgazmali vositalar harita, atlas kabilarini o'qiy bilish va ularidan foydalana bilishlari, statistik ma'lumotlardan foydalana bilish, ularni tahlil qila bilishlari, jadval kartagrafik, karta-diagramma materiallaridan foydalana bilishlari va ularni tayyorlay bilishlari va baholash <i>malakasiga ega bo'lishi kerak</i>.
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va hiyoa qilish uchun loyihalar
5.	VII. Kredirlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.

6.	VIII. Asosiy adabiyotlar: 1. Vaxobov X., Abdulqosimov A.A., Alimkulov N.R. "Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi". – T.: "Nodirabegim". 2021. – 576 b. 2. Baratov P., Sultonova N. Umumiy yer bilimi. – T.: "Info Capital Group" 2018. – 412 b. 3. Abdunazarov O'Q., Mirakmalov M.T., Sharipov Sh.M. va boshq. Umumiy tabiiy geografiya. T.: "Barkamol fayz media", 2018. 328 b. IX. Qo'shimcha adabiyotlar 1. Mirziyoyev Sh. M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz "O'zbekiston", 2017. 2. Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Yangi O'zbekiston strategiyasi.- Toshkent, 2021. -458 b. 3. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston", 2017. 4. Baratov P., Soatov A. Umumiy tabiiy geografiya. Toshkent.: "O'qituvchi", 2002. 5. Sabitova N.I., Saidkarimova Z.S. Dunyo tabiiy geografiyasi va topografiya asoslari. Uslubiy qo'llanma. O'zMU, 2007. 6. Abdimurotov O.U. Geografiyadan masala va mashqlar. O'quv qo'llanma. – Toshkent, MALIK PRINT CO, 2021. – 200 b. X. Axborot manbalari 1. www.pedagog.uz 2. www.edu.uz 3. www.ziyounet.uz 4. www.cspl.uz 5. www.lib.cspl.uz 6. www.geografiya.uz 7. www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O'z.MK)
7.	Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2023-yil "19" avgust dagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma'sul: O.U.Abdimurotov – CHDPU, "Geografiya" kafedrası mudiri, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori,(PhD).
9.	Taqrizchilar: N.R.Alimkulov – TDPU, "Geografiya va uni o'qitish metodikasi" kafedrası professori v/b, geografiya fanlari nomzodi. K.A.Xakimov – Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti Tabiiy geografiya kafedrası mudiri: g.f.f.d. (PhD)